

ANDREJ PLETERSKI

jo oblast razširil že do meja Panonije, pisno opozoril duhovščino in škofo na dolžnost, da ljudstvo pouče o glavnih grehih in čednostih, očenašu in veri, kar so dopolnili še na frankfurtski sinodi 794 in potrdili, da je dovoljeno moliti Boga v vseh jezikih. Tedaj so hkrati potekale tudi dolgoročne priprave na vojno z Avaroslovani, ki naj bi ji sledilo njihovo pokristjanjevanje, s tem pa tudi utrjevanje frankovske oblasti. Tudi v tistih časih so dobro vedeli, da oblast za svoj obstoj nujno potrebuje ideologijo, ki jo podpira. Edina ideologija, ki je v tistih časih ljudem dajala odgovore na vprašanja, ki so se jim zastavljala, pa je bila verska. Oblast je podpirala vero, vera pa oblast. In Karel Veliki se je res velikopotezno pripravljaj na osvajanje slovansko-avarskih ozemelj vzhodno od Alp. Da bi olajšal pohod svoje vojske, je leta 793 celo skušal izkopati kanal med Maino in Donavo. Podvig se mu sicer ni posrečil, njegove sledi pa je videti še dandanes. Verska besedila v staroslovanščini so bila tedaj torej strateškega pomena, še zlasti za Salzburg, ki naj bi postal nosilec misijona na novoosvojenem ozemlju. Zato je povsem verjetno, da sta bili izpuščeni besedili staroslovanski in verske vsebine. Morda je šlo prav za spoved in opomin k pokori, ki v Brižinskih spomenikih sestavljata harmonično celoto.

V drugi polovici 8. stoletja je resno misijonsko delo med Slovani potekalo le v Vzhodnih Alpah v Karantaniji in njenem obrobju. Karantanska knežja rodbina se je sredi tega stoletja zatekla po pomoč pred Avari k Bavarcem in njihovim gospodarjem Frankom. Hkrati je začela utjevati svojo oblast z uvajanjem krščanstva. Tudi pri tem so ji pomagali Bavarci, saj je to širilo njihov vpliv. V deželi so se pod krinko boja za poganstvo vrstili upori

Poleg prve je nakazal še drugo sled. Opazil je, da noben ohranjeni nemški ali latinski spovedni obrazec, za razliko od Brižinskih spomenikov, nima določila o občem praznovanju svetih večerov. Z analizo cerkvenih besedil je ugotovil, da gre povsem jasno le za meniško samostansko dolžnost. Iz tega sledi, da je bila dolžnost spoštovanja svetih večerov namenjena samostanski družini, v kateri je moralo biti pomembno število slovanskih menihov.

Obe značilnosti opisujeta kraj nastanka korenin Brižinskih spomenikov kot samostan na slovanskem ozemlju, v katerem so živeli tudi krščanski Vlahi. In naše zgodbe bi bilo tu konec, če ne bi

Korenine v Molzbichlu

In kaj je bilo potem? Knez Karantanije je imel sosesčino več županov, od katerih je bil najpomembnejši tisti pri Molzbichlu. Od kneza je skušal biti kar najbolj neodvisen, vendar svoje oblasti ni več gradil na poganski, ampak na krščanski veri. Poskrbel pa je, da je to vero podpirala druga ustanova kot knezovo, ki se je naslanjal na salzburško škofijo. Ko se je leta 819 začel največji upor Slovanov proti Frankom, se je samostan postavil na uporniško stran in bil duhovno jedro tistega dela Karantancev, ki so se uprli. Leta 820 so ga zato sovražni vojaki požgali skupaj s cerkvijo. Ta je bila pozneje obnovljena, samostan pa ne. S tem so alpski Sovani sicer izgubili pomembno žarišče pisne duhovnosti, vendar je seme, ki je nastalo v Molzbichlu, vztrajno klilo naprej.

Samostanska besedila so znova in znova prepisovali duhovniki vseh tistih cerkvenih ustanov, ki so opravljale poleg službo pri Slovanih Pogle salzburških gotovo tudi freisinske, kajti njihova škofija je imela že v drugi polovici 9. stoletja obsežne posesti na Koroškem. Slovanska besedila so uporabljali oglejski duhovniki, ki so od okoli leta 800 širili krščanstvo v Alpah južno od Drave in naprej v Panonijo, kjer so se srečali s skupino Cirila in Metoda. Na območju Vzhodnih Alp in Panonije se je razprostrl v 9. stoletju skupni duhovni prostor slovanske pismenosti. Njen del se nam je ohranil v Brižinskih spomenikih. Ti pa so člen v verigi, ki se začne v Molzbichlu in sega prek Primoža Trubarja v današnji čas. S tem naj bo naše zgodbe konec.

ku prejšnjega stoletja izgini-
la in samo upamo lahko, da
jo bodo nekega dne ponovno
odkrili. Tako danes poznamo
samo njen prepis. Sestavljena
je bila iz štirih različnih zbirk
besedil različnega izvora in iz
različnega časa, ki jih je bilo
mogoče uporabiti kot obraz-
ce pri raznih priložnostih. Da
bi si prihranili delo, so teda-
nji pisci pač prepisovali stara,
trenutni potrebi vsaj pribli-
žno ustrezna besedila in vanje
vstavljali samo nova imena,
spol, datume... Za nas je po-
sebnost zanimiva tretja zbirka,
ki je nastala okrog leta 789
v Salzburgu. Njen sestavlja-
lec je pokazal očiten smisel za
razvrščanje. Besedila je uredil
po vsebini, času in avtorstvu.
Prepisovalec knjige pa je dve
izmed njih izpustil, ker je me-
nil, da je to mogoče zaradi
barbarščine in povsem skvar-
jenega smisla. Ker je najbolj
verjetno, da je bila ta barbar-
ščina stara slovansščina, nam
je še toliko bolj žal, da je sebi
sicer prihranil nekaj dela, nas
pa prikrajšal za izjemno po-
membeni besedili. Bili sta med
tistimi iz let 772 do 784.

Prvi zapis v domačem jeziku

Ta del zgodbe nam je povedal, da so prva slovanska besedila, korenine Brižinskih spomenikov, nastala pred letom 789. Za njihov nastanek pa je bilo potrebno ustrezno okolje, tako družbeno kot duhovno: versko znanje, pismenost, jezikoslovna izobraženost, materialna podlaga za ustaljeno duhovno delo, znanje staroslovanskega jezika in življenje v slovanski okolici. To zadnje je za sploh prvi zapis v domačem jeziku od-

[illegible]

Anam Zich mirZich
 del Efesunt dela foto
 nina Eferebu tuorim
 brava ocluvetam Efe
 rana EfereZhai Efeputi
 ugongenige Efetoti Choi
 se lh nepalem nuge pre
 Apavm Efene nauuizt
 nizce tet del mirZene
 pred bosima oZima mo
 fete potomu Zinzi un
 deti lZami razumeti
 eferebse priuue Zlou
 uzzi uliZa tazic aco
 se muigelim tere ne
 priuZnina uz nenauvi
 desse lbofui uzliubise

proti knezu. Še posebno krvavo je bilo leto 772, ko je z veliko vojaško pomočjo Bavarcov prišel na oblast knez Valtunk, ki je nadaljeval s širjenjem krščanstva.

Vrmino se s pripovedjo nazaj k Brižinskim spomenikom in si oglejmo sledi, ki bi nas lahko pripeljale k mestu njihovih korenin. Prvo sled je zelo jasno odkril že Ivan Grafenauer. Naletel je na misel, da bi mi grešniki z našo »prav-

pred nekaj leti prišlo do izjemnega arheološkega odkritja v Molzbichlu pri Spittalu na Koroškem. Kurt Karpf in Franz Glaser sta v cerkvi sv. Tiburcija in ob njej odkopala ostanke cerkve in samostana iz druge polovice 8. stoletja. Za sedanjim oltarjem je bil izpraznjen grob, v oltarju pa vzdana nagrobna plošča, ki sporoča, da pod njo počiva duhovnik Nonnosus, ki so ga pokopali leta 532. Nonnosus